
Pere Navarro

Autor:

Data de publicació: 04-08-2022

Anar a la navegacióAnar al cercador

Per als articles homònims, vegeu Navarro (desambiguació).

Pere Navarro

Llibre "Retratos de Catalans ilustres",

Pedro Navarro va ser un mariner i enginyer militar gascò-català. Va ser un dels actors dels conflictes mediterranis de principis del Renaixement, alternativament pel seu propi compte, pel del rei d'Espanya i després el del rei de França. Té fama d'haver contribuït significativament a la millora de la tecnologia de les mines terrestres.

Poc se sap de la joventut de Pedro Navarro. Es reconeix que és fill d'un hidalgo anomenat Pedro del Roncal.

Resum

Mercenari i pirata

Va treballar per als mercaders genovesos i es va allistar com a mercenari a les tropes florentines en guerra amb Gènova per disputes territorials. Sota el comandament del general Piero del Monte va participar en l'assalt contra la fortalesa de Sarzanello el 1487), a Sarzana (La Spezia), durant el qual va utilitzar per primera vegada la tècnica de les mines terrestres. La tècnica era que l'exèrcit assetjant cavava túnels fins als fonaments de les parets, els omplia de pols i col·lapsava les parets per l'explosió. Cal destacar, però, que aquest primer intent va acabar en fracàs.

Després de la guerra, va marxar a Nàpols i es va fer amic d'un noble valencià, Antonio Centelles, marquès de Crotone i pirata. Des de Crotone, van atacar vaixells i ports de la costa grega i el nord d'Àfrica. Els béns robats i els esclaus es

venen a Itàlia.

El 1495, durant la Primera Guerra Italiana, els bel·ligerants es van al·listar pirates i Centelles i Navarro es van trobar al bàndol dels francesos. Després de la guerra, van reprendre les seves activitats pirates fins a tal punt que la República de Venècia va decidir acabar-les, sense èxit.

Poc després, Centelles va ser capturat pels otomans i executat a Istanbul. Els seus béns es destinen a la seva vídua que la posa a disposició de Navarro per continuar la seva activitat pirata.

Oficial i enginyer militar del Gran Capità

Després de curar les ferides causades per un naufragi el 1499, va unir amb el seu vaixell les tropes de Gonzalve de Còrdova, conegudes com el Gran Capitán, enviades a conquerir Cefalònia (1500). Paradoxalment, va acabar allà per la República de Venècia que havia demanat l'ajuda dels Reis Catòlics per a la recuperació dels seus territoris envaïts pels otomans. L'objectiu a Cefalònia és la captura de la fortalesa de Sant Jordi, defensada per janissaris sota les ordres d'un capità albanès anomenat Gisdar. Pedro Navarro va tornar a utilitzar les seves mines per enderrocar les parets. Té un èxit mixt però aconsegueix obrir bretxes que permetin l'assalt. Segons els relats, la captura de la fortalesa va durar entre quaranta dies i diversos mesos.

Regne de Nàpols

Nomenat capità, continuà sota les ordres del Gran Capitán durant la segona campanya de Nàpols i participà en la modernització de la infanteria, element clau del nou exèrcit d'aquest general.

Sota els termes del Tractat de Granada, les tropes espanyoles van desembarcar el juliol de 1501 a Tropea per prendre possessió de Calàbria i Apulia i eliminar la resistència local. Navarro va prendre part activa en aquestes operacions, i el febrer de 1502 va encaminar un esquadró francès intentant subministrar el Tàrent assetjat en violació del tractat.

Un cop desfermades obertament les hostilitats després de les violacions del tractat, Navarro va rebre l'encàrrec de repel·lir la primera onada de l'exèrcit enviat per Lluís XII. Amb només 500 homes, va rebutjar tres assalts a Canossa, a Apulia, l'agost de 1502. Finalment va negociar la seva capitulació amb Robert Stuart d'Aubigny per evacuar supervivents però va fracassar en el seu objectiu de multiplicar les pèrdues a l'enemic però va complir la seva missió de retardar-lo perquè el Gran Capità organitzés la defensa de Barletta.

El Castel Nuovo a (Nàpols))

El Castel dell'Ovo a (Nàpols))

Després va participar, com a capità d'infanteria i artilleria, en la derrota francesa de Cerignola el 28 d'abril de 1503.

Quan castel Nuovo va ser pres el 12 de juny de 1503, un dels últims francesos reduïts de la capital del Regne, les seves mines finalment van funcionar per a la seva completa satisfacció: sota la coberta d'artilleria, els sabres podien treballar al peu de la muralla i col·locar barrils de pols en les excavacions realitzades amb aquesta finalitat (una de les quals va ser precisament sota la revista de pols dels francesos) i després tancar completament els forats. El Gran Capità

va desplegar llavors les seves tropes per simular un assalt, provocant una aflluència de defensors a les muralles. L'explosió enderroca part del mur, que arrossegava els seus ocupants a la seva caiguda, i les tropes entren a la ciutadella que es rendeix.

Gonzalve de Còrdova va dirigir llavors la major part de les seves tropes a Gaeta per expulsar tots els francesos del regne, i va confiar a Navarro la captura de l'altra fortalesa de la ciutat, el Castel dell'Ovo, missió que va complir gràcies a la mateixa tècnica que abans.

Assabentat de l'entrada a Itàlia d'un nou exèrcit francès, el Gran Capitán va ajornar la captura de Gaeta i va anar a trobar-lo a la riba del Garigliano. Durant aquest llarg enfrontament, des de mitjans d'octubre fins a l'últim assalt espanyol del 28 de desembre de 1503, Navarro va estar al capdavant de les unitats d'infanteria i sàpiens i va cremar el pont per tallar la carretera als francesos. Va continuar participant activament en operacions militars fins a la plena pacificació del regne.

Pel Tractat de Lió, el 1504, Lluís XII va reconèixer la sobirania de Ferran el Catòlic sobre el Regne de Nàpols. Gonzalve de Còrdova va ser nomenat virrei i va repartir títols i propietats als seus oficials més mereixedors. Navarro va obtenir la ciutat i el comtat d'Oliveto.

Quan van sorgir les dissensions entre Ferran i el virrei, Navarro va ser enviat a Espanya per aquest últim per intentar, sense èxit, una reconciliació. El setembre de 1506, el rei es va traslladar en persona a Nàpols, va deposar Gonzalve de Còrdova i els seus capitans i va retirar els seus feus, amb la notable excepció de Navarro. Aquest últim, nomenat almirall de la flota napolitana, va tornar a Espanya amb el sobirà i el Gran Capitán el 4 de juny de 1507.

Les campanyes d'Àfrica

A partir de 1508, el rei va confiar a Navarro la important missió de combatre la pirateria de Barbaria, que s'havia convertit en un greu problema per al comerç marítim. Navarro està al capdavant d'una flota i captura vaixells pirates o corsaris.

El 23 de juliol va arribar a la Roca de Vélez de la Gomera, a poques milles de la localitat costanera del mateix nom. Tots dos llocs són importants amagatalls pirates. Navarro posa la seva flota dins del camp de tir de l'illa i tots els ocupants es refugien a la ciutat. Un cop presa la roca, Navarro va instal·lar artilleria i va destruir tota la ciutat i el seu port. Considerant la roca com un punt estratègic, la va fortificar i va deixar una guarnició de 32 homes sota el comandament del governador Juan de Villalobos.

Poc després, va rescatar el destacament portuguès d'Asilah, que estava sota atac del rei de Fes, i va obtenir la retirada d'aquest últim després del seu bombardeig dels vaixells.

Oran

A Espanya, el cardenal Cisneros va convèncer el rei Ferran de l'oportunitat de fer incursions militars al nord d'Àfrica i fins i tot es va oferir a finançar-les amb els seus propis diners. El sobirà nomenà Cisneros capità general de l'expedició i Navarro s'encarregà de les operacions sobre el terreny. Navarro accepta amb reticència el nomenament de Cisneros.

Les forces es van reagrupar a Cartagena: 90 vaixells (80 vaixells de transport i 10 galeres) i 22.000 soldats. Ràpidament van sorgir tensions entre el cardenal i Navarro. El primer desacord fa referència al botí obtingut de la captura de diversos vaixells pirates, abans de la sortida, que Navarro comparteix entre els participants en la batalla en lloc de destinar-ne la meitat a finançar l'expedició tal com s'havia acordat.

La flota va salpar el 16 de maig de 1509 i va arribar l'endemà a Mers el-Kébir, un cap de pont (controlat per Espanya des de 1505) des d'on es va donar el tret de sortida, dos dies després, a la conquesta del primer objectiu, Orà, una ciutat costanera propera, de 10.000 habitants, ben fortificada i armada.

Cisneros va expressar la seva intenció de marxar al capdavant de l'exèrcit, però Navarro el va convèncer perquè es quedés a Mers el-Kébir i va planejar un atac per terra i mar. Mentre la flota bombardeja les muralles, les tropes terrestres, que Navarro va dividir en 4 cossos, s'enfronten a l'enemic fora de la ciutat. L'artilleria i la cavalleria espanyoles van obligar els defensors a retirar-se a la ciutat. El Setge es posa davant d'Orà i comença l'assalt, amb escales, sota la coberta d'artilleria i l'ajuda de les mines. Els atacants entren fàcilment a la ciutat i la saquegen.

Els espanyols van patir lleugeres pèrdues, uns 300 homes, mentre que el nombre de morts entre els defensors es va estimar entre 4.000 i 5.000. Els atacants es van apoderar d'un botí de 500.000 ECU en efectiu, mercaderies, esclaus i ostatges. Navarro va prendre la ciutat en nom del rei. La plaça va passar així a mans de la corona espanyola i, per tant,

ja no estava sota l'autoritat de Cisneros, que va haver de tornar a Espanya.

Bejaia i Trípoli

Béjaïa.

Malgrat les recriminacions de Cisneros, el rei va confirmar Navarro al capdavant de l'expedició africana i fins i tot li va proporcionar reforços per perseguir-la. Navarro ocupa els seus quaters d'hivern a Formentera i després es dirigeix a la rica ciutat de Béjaïa.

Hi va arribar el 5 de gener de 1510 amb 5.000 homes i va atacar l'alba següent. El rei local, Abderrahmane, va poder oposar-s'hi 10.000 soldats, als quals va llançar immediatament contra els espanyols en procés de desembarcament, al mateix temps que els bombardejava des de la ciutat. No obstant això, l'assalt va ser rebutjat, gràcies en particular a l'artilleria naval. L'atac espanyol va començar immediatament, amb bombardejos per mar i terra. La major part de la batalla té lloc a la ciutat, que finalment es rendeix al mig del dia amb la fugida d'Abderrahmane i la seva comitiva, així com la mort de molts habitants.

Navarro va aprofitar llavors les dissensions entre Abderrahmane, que en realitat era usurpador, i el seu nebot, el jove rei Mouley Abdallah. Aquest últim el guia cap a la muntanya on s'han refugiat els fugitius. Navarro els va atacar a la nit amb 500 soldats. Abderhamane va aconseguir escapar de nou però va perdre 300 dels seus homes. 600 dels seus soldats van ser fets presoners, així com la seva primera esposa, filla i dignataris de la ciutat. Els tresors que abandona en la seva fugida se sumen als maldecaps dels atacants, que només han de deplorar una pèrdua en l'expedició de la muntanya.

La fama de Navarro i el relat de les seves gestes militars van fer que els reis de les ciutats-estat d'Alger, Tunísia i Tlemcen fessin un homenatge al rei d'Espanya i alliberessin tots els seus presoners cristians.

Un cop controlada la regió, Navarro va reagrupar la flota prop de l'illot sicilià de Favignana i es va embarcar amb 14.000 homes cap a Trípoli on l'esperava un nombre equivalent de defensors, protegits per bastions i gruixudes muralles.

La batalla va tenir lloc el 25 de juliol tan bon punt les tropes van desembarcar. Comença amb un duel d'artilleria i les parets són assaltades amb èxit. La resta de la batalla consistirà en una lluita esgotadora casa per casa, que continua fins ben entrada la nit. La victòria espanyola va provocar entre 200 i 300 morts, mentre que uns 5.000 soldats van morir en la defensa de la ciutat, amb tants presoners destinats a l'esclavitud. El botí torna a ser voluminós, bona part del qual prové de les embarcacions fondejades al port, inclosos cinc vaixells de rescat enviats (tard) pel soldà turc, així com vaixells turcs, albanesos, venecians i genovesos, que van arribar a descarregar a Trípoli per desconeixement dels esdeveniments.

El fracàs de Djerba i la Kerkennah

Arran d'aquestes victòries, Navarro va comunicar al rei la seva ambició de continuar al capdavant de l'empresa per a noves conquestes. La seva condició de petita noblesa li va anar en contra i va ser substituït per García de Toledo, el jove i inexpert fill gran del duc d'Alba Fadrique Álvarez de Toledo, a qui el sobirà va nomenar capità general d'Àfrica, amb seu a Bejaia.

L'illa de Djerba (Tunísia))

A principis d'agost, sota el comandament de García de Toledo, una flota de 15 grans caraques, amb 7.000 homes a bord, es va preparar per salpar cap a l'Àfrica des de Màlaga. Una epidèmia de pesta al nord d'Àfrica va retardar la seva sortida. Mentrestant, Navarro estudiava la possibilitat d'atacar l'illa de Djerba, amb fama d'amagatall de bàrbars, enfront de la costa oest de Tunísia. Va organitzar des de Trípoli una expedició de reconeixement amb 8 galeres i un fust i va intentar, en va, convèncer els principals líders de l'illa de retre homenatge al seu rei per evitar enfrontaments. Llavors va decidir esperar l'arribada de reforços per llançar la invasió.

García de Toledo finalment va abandonar Màlaga, va prendre possessió de Bejaia, hi va deixar 3.000 dels seus homes i es va unir a Navarro a Trípoli el 23 d'agost de 1510 per preparar l'expedició. El 29 d'agost, 8.000 soldats van desembarcar a l'illa i es van dividir en set esquadrans. García de Toledo decideix marxar al capdavant del primer esquadró, en companyia d'un centenar de joves nobles castellans.

L'objectiu és atacar una fortalesa on s'instal·len els pirates. La tropa s'hi dirigeix i travessa una zona sorrenca, sota una calor sufocant. Els agents, convençuts que la victòria seria ràpida i fàcil, no es van plantejar portar aigua i menjar. Els soldats, que disparen l'artilleria, són víctimes de la set, la calor i el cansament i molts dèbils. Veient la vegetació, s'hi dirigeixen i descobreixen un pou. Davant d'aquesta notícia, els homes s'afanyen i trenquen tota la formació. Uns quants centenars de bàrbars emboscats van aprofitar per atacar a peu i a cavall i van matar a tots aquells que no van poder escapar. La meitat dels espanyols, uns 4.000 homes, van morir a la sorra, entre ells García de Toledo i diversos dels seus companys. La resta van fugir cap a la costa.

Fora del palmerar, l'enemic és molt més nombrós (fins a 4.000 homes) i Navarro, amb l'ajuda de Pedro de Luján, intenta reorganitzar la rereguarda per enfrontar-se a ells amics que la revolta és total. Per sort per als espanyols, la cavalleria i infanteria enemigues no els van perseguir, mentre que els 3.000 supervivents van haver d'esperar tota la nit perquè les canoes embarquessin.

Illes Kerkennah davant de la costa de Tunísia

Per acabar el desastre, una forta tempesta va enfonsar diversos vaixells i va dispersar els velers. La caraca que porta Navarro deriva cap a la costa de Turquia i no aconsegueix enfonsar-se en els seus voltants. La tripulació se salva gràcies a l'experiència de Navarro com a mariner, que aconsegueix inclinar l'embarcació i així arribar a Trípoli. Un cop reagrupats els trenta velers i els 5.000 supervivents de l'expedició, els quaters d'hivern van ser portats a Lampedusa.

Malgrat aquests contratemps i els rigors de l'hivern, Navarro té la força per emprendre una nova incursió en terres musulmanes. Els seus objectius són les illes Kerkennah, riques en aigua dolça i pastures. Creu que pot subministrar aigua i carn a l'exèrcit. Després de diversos fracassos a causa del mal temps, finalment va desembarcar una tropa de 400 homes sota el comandament del venecià Girolamo Vianello. Els habitants, refugiats a l'altre extrem de l'illa, sorprenen la tropa gràcies a la traïció d'un oficial no comissionat i maten tots els espanyols. Navarro va haver de retirar-se de nou i es va refugiar a Capri.

Retorn a Itàlia

El fracàs de Djerba va portar Navarro moltes enemistats a la cort. No obstant això, el rei va persistir en emprar-lo, encara que de nou sota les ordres de més nobles que ell. Va haver de portar la seva flota a Nàpols i posar-se a disposició del virrei Raimond de Cardona, capità general de les forces de la Santa Lliga que lluitaven contra l'exèrcit d'Alfons I, duc de Ferrara, i el del rei de França Lluís XII.

Bolonya i Ravenna

Cardona i Navarro, aquest últim com a general de la infanteria, van sortir de Nàpols el 2 de novembre de 1511 amb la intenció de desbancar els francesos de la ciutat de Bolonya. L'estratègia emprada és la característica de Pedro Navarro: l'artilleria bombardeja la ciutat assetjada mentre els sapadors cavaven galeries per fer volar les muralles. L'atmosfera freda i humida impedeix el funcionament de les mines. Gastó de Foix-Nemours, comandant en cap dels exèrcits francesos a Itàlia, va reforçar la defensa de la ciutat amb 10.000 homes addicionals i Cardona, considerant

impossible la ciutat de Bolonya, va ordenar aixecar el setge.

Un segon enfrontament entre Cardona i Foix-Nemours va tenir lloc a la batalla de Ravenna l'11 d'abril de 1512. El comandant francès va fer que les seves tropes duguessin a terme una maniobra d'embolcall que li va permetre desencadenar artilleria a prop de la cavalleria pesant espanyola, causant molts danys, i portant al seu líder, Fabrizio Colonna, a ordenar una càrrega desesperada contra la cavalleria enemiga. Les tropes de Colonna, recolzades per la cavalleria lleugera del marquès de Pescara, van ser rodades per la cavalleria francesa, experimentada i superior en terreny pla. Cardona va jutjar la batalla perduda i va fugir amb la rereguarda.

La infanteria espanyola, en primera línia, va mantenir la seva posició i va resistir els assalts de la infanteria enemiga, la dels lansquenets del rei de França, després la de les tropes del duc de Ferrara. Foix-Nemours va reunir les seves tropes i va llançar un nou assalt, que no va poder ser rebutjat, i que va portar Navarro a ordenar la retirada. Foix-Nemours va morir durant una càrrega contra els homes que protegien la retirada de Navarro i l'home ferit va ser fet presoner.

Cardona intenta culpar la rematada a Navarro, que no va donar l'ordre d'atacar des de l'inici. Navarro va ser presoner del duc Lluís II de Longueville, que va exigir un rescat de 20.000 ecus d'or i el va mantenir tancat al seu castell de Loches. Ferran el Catòlic va intentar en va obtenir el seu alliberament sense pagar, primer per la força -se li va impedir fer-ho per la guàrdia del castell- i després per la diplomàcia, en el marc de les treves signades amb els francesos.

Al servei del rei de França

Francesc I, successor de Lluís XII, era conscient del valor militar de Pedro Navarro, va pagar el rescat i el va convèncer perquè entrés al seu servei, amb el rang de "general". Navarro va ser encara més fàcilment persuadit perquè el rei d'Espanya es va negar a pagar el seu rescat i era basco-navarrès i no castellà. Va significar la seva decisió a Ferran el Catòlic i li va retornar el feu d'Oliveto.¹

Navarro va començar reclutant vint empreses de gascons, bascos i navarresos per a una nova incursió francesa a Itàlia. Amb la seva ajuda, l'estiu de 1515, un gran exèrcit de més de 40.000 homes va creuar els Alps i es va fer fàcilment mestre de Novara, Vigevano i Pavia, i es va preparar per prendre el control dels milanesos.

A la batalla de Marignano el setembre de 1515, la infanteria francesa, sota el seu comandament, es va imposar a l'exèrcit suís gràcies a les seves formacions d'arquebusiers i ballestes. El 4 d'octubre, malgrat una lesió, va explotar les muralles del castell de Sforza a Milà en què el duc Maximilià va resistir.

Després de la batalla de la Bicoque, en la qual participà al costat del mariscal Odet de Foix, planejà portar reforços a Gènova. La ciutat va caure en mans dels espanyols i Navarro va ser fet presoner. Va ser alliberat el 1526 gràcies al Tractat de Madrid.

Capturat de nou quan els francesos es van retirar de Nàpols, va tornar a Castel Nuovo. Carles V dona l'ordre de tractar-lo com un traïdor i rebel i de tallar-li el cap. El governador del castell decideix evitar la deshonra al vell soldat i el té asfixiat a la seva cel·la.

Notes

? Ferran el Catòlic el va donar més tard a Raimond de Cardona

articles relacionats

Guerres italianes
Àfrica Espanyola

Fonts

(es) Aquest article està extret parcialment o totalment de l'article de la Viquipèdia en espanyol titulat "Pedro Navarro" (vegeu la llista d'autors).

Henri Martin, Histoire de France depuis les temps les plus reculés jusqu'en 1789., vol. 17, t. VII, París, Furne, Jouvet et Cie, 1856 (llegir en línia [arxiu])

Henri Martin, Histoire de France depuis les temps les plus reculés jusqu'en 1789., vol. 17, t. VIII, París, Furne, Jouvet et Cie, 1857 (llegir en línia [arxiu])

Bibliografia

(es) MAR BRAVA. Historias de corsarios, piratas y negreros españoles, Gerardo González de Vega, 1999, (ISBN 84-406-9374-5)

(es) ARMADA ESPAÑOLA, desde la unión de los reinos de Castilla y Aragón, Cesáreo Fernández Duro, Museo Naval de Madrid, 1972.

(es) EL GRAN CAPITÀ. Las Campañas del Duque de Terranova y Santángelo, Antonio L. Martín Gómez, 2000, (ISBN 84-930713-1-5)

(es) Historia del rey Don Fernando el Católico. De las empresas, y ligas de Italia (PDF [arxiu]), Jerónimo Zurita y Castro, 1580.